Molenbiotoop Rapport

Naam: Laakmolen
Type: 8-k grondzeiler
Bouwjaar: 1699 (herbouwd in 1986)
Eigenaar: Gemeente Den Haag
Locatie: Trekweg 102, Den Haag

Colofon

Tekst en beeld:	Dorp, Stad en Land; LILA Living Landscapes; RAAP (tenzij anders vermeld)
Onderzoekers:	Suzanne Loen, Marcel IJsselstijn, Aimée de Back
Vormgeving:	Olav Odé (RAAP)
Eindredactie:	Provincie Zuid-Holland
In opdracht van:	Provincie Zuid-Holland Maarten Koenders, Mark Ravesloot, Bureau Cultuur en Vrije Tijd Henk Koornneef, Lucas van der Velden, Afdeling Ruimte, Water en Bodem (RWB)
Eindversie:	Januari 2022
Met dank aan:	Ed Doesburg

INHOUD

A. Inleiding
B. Doel
C. Werkwijze
D. Conclusies *(Tekst; Provincie Zuid-Holland)*

Hoofdstukken

1. Functionele molenstatus *(Tekst; Provincie Zuid-Holland)*
2. Historische & landschappelijke molencontext
3. Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen
4. Windvang
5. Maatschappelijke invulling

Bijlagen

A. Interview molenaar/eigenaar
B. Redengevende beschrijving monument
C. Geraadpleegde literatuur en websites
D. Molenbiotooprapport 2009

A. Inleiding

Het begrip molenbiotoop is geïntroduceerd om de windvang van en het zicht op een traditionele windmolen aan te duiden. Provincie Zuid-Holland heeft in haar Omgevingsverordening regels opgenomen ter bescherming van de molenbiotoop, om hiermee voldoende wind en zicht te waarborgen ten behoeve van de molens. De provinciale regels werken door in de gemeentelijke bestemmingsplannen of in de toekomst het omgevingsplan. Hierin wordt rondom de molen een cirkel met een straal van 400 meter opgenomen waarbinnen de maximale hoogtes van objecten zijn afgestemd op de molen.
Bij een beleidsherziening is de directe omgeving van elf Zuid-Hollandse molens aangewezen als bijzondere molenbiotoop. De Laakmolen is daar één van.

Een bijzondere molenbiotoop houdt in dat, indien er ontwikkelingen plaatsvinden binnen een afstand van 400 meter van de molen, de molen en molenbiotoop op een goede manier ruimtelijk ingepast dienen te worden. Niet alleen de windvang en het zicht, maar ook de landschappelijke context, de functionele status en de maatschappelijke status zijn aspecten om mee te wegen.

B. Doel

Het doel van de Provincie Zuid-Holland is om met de molenbiotooprapporten een handleiding op te stellen aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of bij een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling binnen de grenzen van één van deze elf bijzondere molenbiotopen, wordt voldaan aan het criterium dat molen en molenbiotoop op een goede manier ruimtelijk worden ingepast.

C. Werkwijze

Het projectteam van Dorp, Stad en Land heeft samen met de Provincie Zuid-Holland een onderzoeksmethode samengesteld die recht doet aan de waarden van de molen. De provincie heeft 5 aspecten benoemd op basis waarvan waarden kunnen worden toegeschreven aan de molenbiotoop. Deze 5 aspecten zijn nader onderzocht en uitgewerkt door Dorp, Stad en Land en fungeren als nulmeting. Daarnaast zijn de molenaars/eigenaren voorafgaande aan het onderzoek geïnterviewd. De uitkomsten hiervan zijn in bijlage A opgenomen.
De opgehaalde informatie is zoveel mogelijk verwerkt in de analyses. De molen zelf is niet onderzocht.

De 5 aspecten die zijn onderzocht en in beeld gebracht lichten we hier kort toe.

1. Functionele molenstatus

Dit is een beschrijving van de actuele functionele status van de molen, aangeleverd door de Provincie Zuid-Holland.

2. Historische & landschappelijke molencontext

Om te kunnen begrijpen wat er nu nog aanwezig is, zijn historische kaarten geanalyseerd. Niet alleen het gebied direct om de molen, maar ook een groter geheel van land en water is in kaart gebracht. Als methodiek is gekozen voor de Landgoederenbiotoop die de Provincie Utrecht heeft ontwikkeld. Terminologie en legenda's van die methodiek zijn overgenomen.
Een beschrijving in beeld en woord van die elementen die direct samenhangen met de aanwezigheid van de molen.

3. Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen

Op kaart zijn de relevante en te behouden zichtlijnen vastgelegd met een beknopte beschrijving.

4. Windvang

De actuele toestand van de windvang van de molen is gevisualiseerd met behulp van GIS en het Actueel Hoogtebestand en een actuele serie van 8 omgevingsfoto's in de 8 hoofdwindrichtingen. Een beknopte beschrijving van de molenbiotoop ter plaatse, aangeleverd door de provincie Zuid-Holland, gaat hieraan vooraf.

5. Maatschappelijke invulling

De beschrijving van de actuele maatschappelijke invulling.

D. Conclusies

De Laakmolen is een poldermolen in een volledig verstedelijkte omgeving ten zuidenoosten van de historische binnenstad van Den Haag. De molen heeft een sterk aangetaste molenbiotoop, er staan rondom diverse hoge gebouwen en van de oorspronkelijke landelijke setting is niets meer terug te vinden. Beleidsmatig is voor deze molen in 2017 door de provincie Zuid-Holland al een uitzondering gemaakt als het gaat om het toepassen van de regels ter bescherming van de windvang in de provinciale Omgevingsverordening, vanwege het feit dat de molen nauwelijks in bedrijf was. Dat er een maalverbod is opgelegd voor de molen, draagt hier ongetwijfeld aan bij. Dit in combinatie met het gegeven dat er rondom de molen sprake is van een sterk dynamische omgeving met tal van voorziene nieuwe stedelijke ontwikkelingen, is de reden dat er voor deze molen een bijzondere molenbiotoop is aangewezen. Nieuwe ontwikkelingen binnen deze bijzondere molenbiotoop, waarvan de plaats geometrisch is begrensd en verbeeld op kaart 15 in bijlage II van de Omgevingsverordening, zijn mogelijk mits de molen en molenbiotoop op een goede manier ruimtelijk worden ingepast. Hiervan is sprake als rekening wordt gehouden met de in dit molenbiotooprapport omschreven waarden van deze bijzondere molenbiotoop. Nieuwe ontwikkelingen mogen deze waarden niet onevenredig aantasten. Onderstaande aandachtspunten zijn hierbij van toepassing:

1. **Functionele molenstatus**
   Behouden van de molen als af en toe draaiend rijksmonument (zie ook pag. 5 en 6).

2. **Historische en landschappelijke molencontext**
   Behouden en versterken van de ensemblewaarde in samenhang met De Laak, De Trekvliet, het bijpassende schuurtje op het molenerf en het jaagpad dat hier langs liep en als zodanig nog herkenbaar is (zie ook pag. 13 t/m 28).

3. **Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen**
   Behouden en versterken van de zichtlijnen van en naar de molen, zoals afgebeeld op pag. 30 (zie ook pag. 29 en 30).

4. **Windvang**
   De directe omgeving beter afstemmen op de molen door het toepassen van bijpassend groen, zodat de molen ook in de toekomst af en toe kan draaien en vanuit de directe omgeving zichtbaar blijft (zie ook pag. 31 t/m 34).

5. **Maatschappelijke invulling**
   Behouden, versterken en verder ontwikkelen van de waarde van de molen als landmark en toeristische en recreatieve trekpleister (zie ook pag. 35 t/m 38).

Restauratie Laakmolen (18-12-1986). Maker: Dienst Stedelijke Ontwikkeling. (Bron: Haags Gemeentearchief)

1 Functionele molenstatus

De actuele functie van de molen.

De Laakmolen is een poldermolen in het huidige Den Haag (Laakkwartier) gelegen aan de Haagse Vliet op de hoek van de Laakkade en de Trekweg. De molen is in 1699 gebouwd op de fundamenten van een voorganger in opdracht van het Hoogheemraadschap Delfland. Samen met de Broekslootmolen of Nieuwe Molen had de molen de taak om het waterpeil in de Noordpolder op de gewenste hoogte te houden. Het polderwater werd vanuit de Laak in de Haagse Vliet gemalen, dat als boezemwater fungeerde.

De molen is tot in 1938 in bedrijf gebleven voor de polder. In dat jaar gaat het eigendomsrecht over van het Hoogheemraadschap Delfland naar de gemeente Den Haag. Vanaf dat moment krijgt de molen de functie van waterververser voor het Laakkwartier. De toenmalige molenaar, die daar heftig tegen protesteerde, was Jan van der Helm (1890-1975). Hij werd hierdoor ambtenaar bij de gemeente en zou alleen overdag mogen malen terwijl een molenaar maalt wanneer het waait, ongeacht de tijd van de dag.

Omdat de molen meer en meer ingebouwd raakt door de stadsuitbreidingen van 's-Gravenhage, loopt de capaciteit van de molen steeds verder terug. Inmiddels zou er van een functionele molen nog nauwelijks sprake zijn vanwege alle windbelemmerende obstakels in de directe omgeving, als er in 1992 geen maalverbod was opgelegd. De Laakmolen is dus in principe maalvaardig, maar mag sindsdien geen water meer verplaatsen. Wel draait alleen de molen nog af en toe met het scheprad uit het werk.

In de jaren '70 houdt de onderhoudstoestand van de molen niet over. De noodzaak van een grote restauratie dient zich steeds meer aan. Op 12 april 1982 loopt de molen brandschade op aan de kap, als gevolg van overwaaiend vuur. In 1983 kan gestart worden met ingrijpend herstel. Dit is al vergevorderd als op 28 juli 1984 brand gesticht wordt in de molen. De schade is groot en veel werk moet opnieuw uitgevoerd worden om de molen te bewaren voor de toekomst. Het historische achtkant blijf gelukkig goeddeels bewaard, enkel de veldkruisen moeten worden vernieuwd. In 1987 wordt de molen uiteindelijk alsnog opgeleverd.

In 2005 krijgt de molen een opknapbeurt. Tevens worden er in die periode enkele hoge bomen verwijderd rondom de molen. Ook in de afgelopen jaren zijn er meerdere bomen in de directe omgeving verwijderd, zodat de molen weer beter in het zicht is komen te staan. Echter, van het oorspronkelijke polderlandschap is niets overgebleven en de molen heeft nauwelijks landschappelijke waarde door de totaal verstedelijkte omgeving. Daarom zijn er in het verleden wel eens plannen gemaakt voor verplaatsing. Tot een uitvoering is het echter nooit gekomen.

2 Historische en landschappelijke molencontext

Historische en landschappelijke ontwikkeling van de molencontext

Om de relatie tussen de individuele molen en het omliggende landschap te begrijpen en op waarde te schatten, kijken we naar de historische ontwikkeling van het gebied en de rol van de molen daarin. Middels een serie historische kaarten door de jaren heen wordt verduidelijkt hoe het landschap zelf maar ook de rol van de molen daarin is veranderd. Vervolgens worden de verdwenen en aanwezige relaties tussen molen en omgeving op 3 schaalniveau's geanalyseerd en vastgesteld.

Molencontext op 3 schaalniveau's

Molenzone
Een molenzone is een gebied waarin zich, min of meer aaneengesloten, verscheidene historische molenplaatsen en molencomplexen bevinden. Kenmerkend voor een molenzone is zowel de ruimtelijke en/of (waterstaatkundig-) functionele samenhang als de beleefde samenhang tussen de molenplaatsen en -complexen. De samenhang wordt gevormd door de lange lijnen in het landschap als weg- en waterstructuren, polderboezemsystemen en het omringende natuur- en cultuurlandschap. Er is geen sprake van een molenzone. De poldermolen de Laakmolen bemaalde de Noordpolder. De omringende molens als de Oude Veenmolen en de Broekmolen zijn verdwenen.

Moleninvloedsfeer
Een moleninvloedsfeer omvat:

- de individuele molenplaats zelf;
- (delen van) een molenensemble of molencomplex zoals een molengang, (tussen-)boezems en kaden en (delen van) paden en wegen, wateren en beplanting;
- de molenbiotoop; een juridisch vastgelegde cirkel met een straal van 400 m. (tenzij anders aangegeven) om de windvang rond de molen te garanderen.
- zichtrelaties van de molen naar de omgeving en vanuit de omgeving naar de molen en/of molenensembles.
- een buffer waarbinnen sprake is van relaties tussen de molen en haar omgeving. Deze omvat boven-genoemde aspecten en delen van de onderliggende landschappelijke onderlegger zoals agrarische en/of poldercomplexen, en basisstructuren als primaire weg- en waterstructuren als rivieren, vaarten en boezems.

De Laakmolen lag strategisch aan Trekvaart en Trekweg aan de stadsrand van Den Haag. Door stedelijke ontwikkelingen ligt de Laakmolen nu omringd door stedelijk gebied. De Laak of Molensloot van waaruit het polderwater

De Laakmolen ca. 1825. De Trekvliet en de Trekweg met de Laakmolen (l.) ter hoogte van de latere hoek Laakkade, de Oude Veenmolen of Boontjesmolen (r.) ter plaatse van het latere Trekvlietplein, op de achtergrond het silhouet van 's-Gravenhage met de trekschuit Generaal Howen. Vervaardiger: Howen, Chevalier (1774-1848) (Bron: Haags Gemeente Archief)

werd gemaald naar de Trekvliet is als parksingel opgenomen in het stadsontwerp. De groene zone langs de Trekvliet en de Laak verankeren de molen in het stedelijk weefsel. Deze historische lange lijnen in het landschap liggen in de moleninvloedssfeer van de Laakmolen.

Molenplaats en molenensemble

- de individuele molenplaats zelf bestaat uit de verschillende onderdelen als de molen (-restanten), het molenerf, de moestuin, bijgebouwen, paden, wateren en beplanting;
- een molenensemble heeft betrekking op de directe omgeving van de molenplaats en haar ruimtelijk - functionele samengang. Dit kan (een deel van) een molencomplex zoals een molengang omvatten en (tussen-)boezems en kaden en (delen van) dijken, paden en wegen en wateren en beplanting.

De molenplaats van de Laakmolen is in de loop der tijd veranderd. De kavelsloten en de historische bebouwing zijn verdwenen. De relatie met de groenstructuren langs de Trekvliet en de Laak zijn belangrijk om het beeld van de molenplaats te ondersteunen.

Trekweg, trekvliet met de Laakmolen (voorheen Galgemolen) ca. 1900. Maker: H.G. Happel. (Bron: Haags Gemeenterachief)

Huidige stedenbouwkundige context

De Laakmolen is gelegen aan de Haagse Trekvliet op de hoek van de Laakhaven.

Deze molen bemaalde eerst de Noordpolder, een open agrarisch gebied ten zuiden van de stad. Via de Laak of Molensloot werd het polderwater geloosd op de Trekvliet. De Laak is nu opgenomen als parksingel in het stedelijk weefsel. De Trekvliet was een zeer belangrijke waterverbinding tussen Delft, Den Haag en Leiden.

In de 19de eeuw werden spoor- en tramverbindingen aangelegd. In 1900 werd de Laakhaven aangelegd. De Laakmolen ligt nu in een gefragmenteerd stedelijk gebied met verschillende gezichten.

Stedenbouwkundige context (Bron: Streetsmart/Cyclomedia)

Historische ontwikkeling molencontext

16de - 18de eeuw

Op de kaart uit 1558 van Jacob van Deventer is al een poldermolen te zien die het polderwater uit de Noordpolder via de Laak uitsloeg op de Haagse Trekvliet. De huidige molen gaat terug tot 1699.

De Laakmolen was gelegen langs de Trekvliet/ Trekweg en de Rijswijkseweg. De Trekvliet was een belangrijke vaarverbinding voor beurtschippers die goederen, vee en personen tussen Delft en Den Haag vervoerden met trekschuiten.

De Molen lag tot de 19de eeuw in een landelijke omgeving net buiten het stedelijk gebied.

Gezicht op de Trekvliet en de Laakmolen ca. 1770. Vervaardiger FE. la Fargue.
(Bron: Haagse Beeldbank)

Stadsplattegrond van Den Haag van Jacob van Deventer uit 1558

Den Haag
t'Gravenhaghe
Haagse Trekvliet
Trekweg
Oude Veenmolen
Rijswijkseweg
Laakmolen
De Laak of Molensloot
Broekmolen

Historische ontwikkeling molencontext

19de en 20ste eeuw

In 1842 worden de treinspoorverbindingen aangelegd en treinstations. Over de Rijswijkse weg lopen ook een paardentram en later stoomtram. Tot de jaren 60 van de 20ste eeuw voeren er nog beurtschippers over de Haagse Trekvliet.

Op de kaart uit 1900 is de Laakhaven te zien die in die periode werd aangelegd. Rondom de Laakmolen ontwikkelde zich een industrieel gebied en een woongebied.

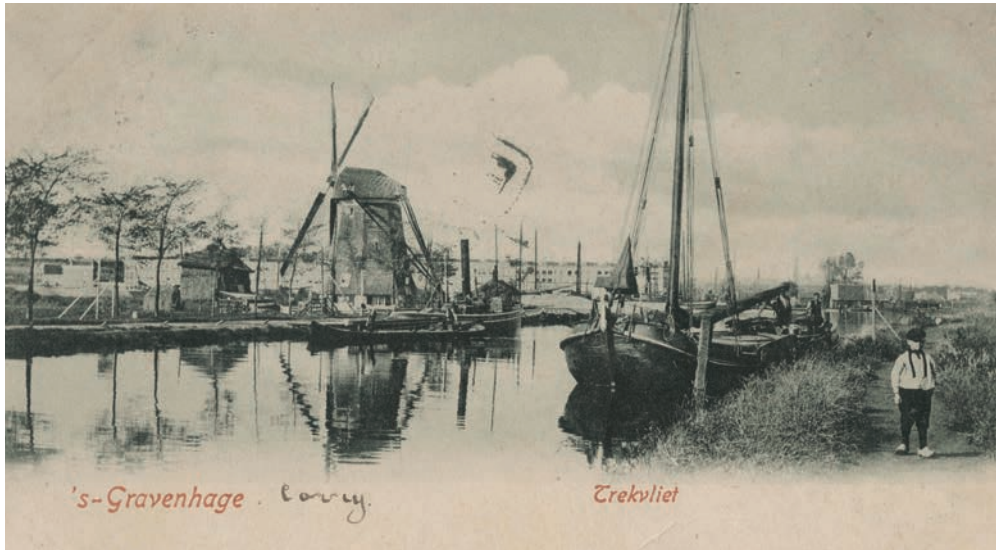

Trekvliet ca. 1900 met op de achtergrond de nieuwe Laakhaven.
(Bron: Haagse Beeldbank)

Trekweg ca. 1930 met op de achtergrond de Laakmolen.
(Bron: Haagse Beeldbank)

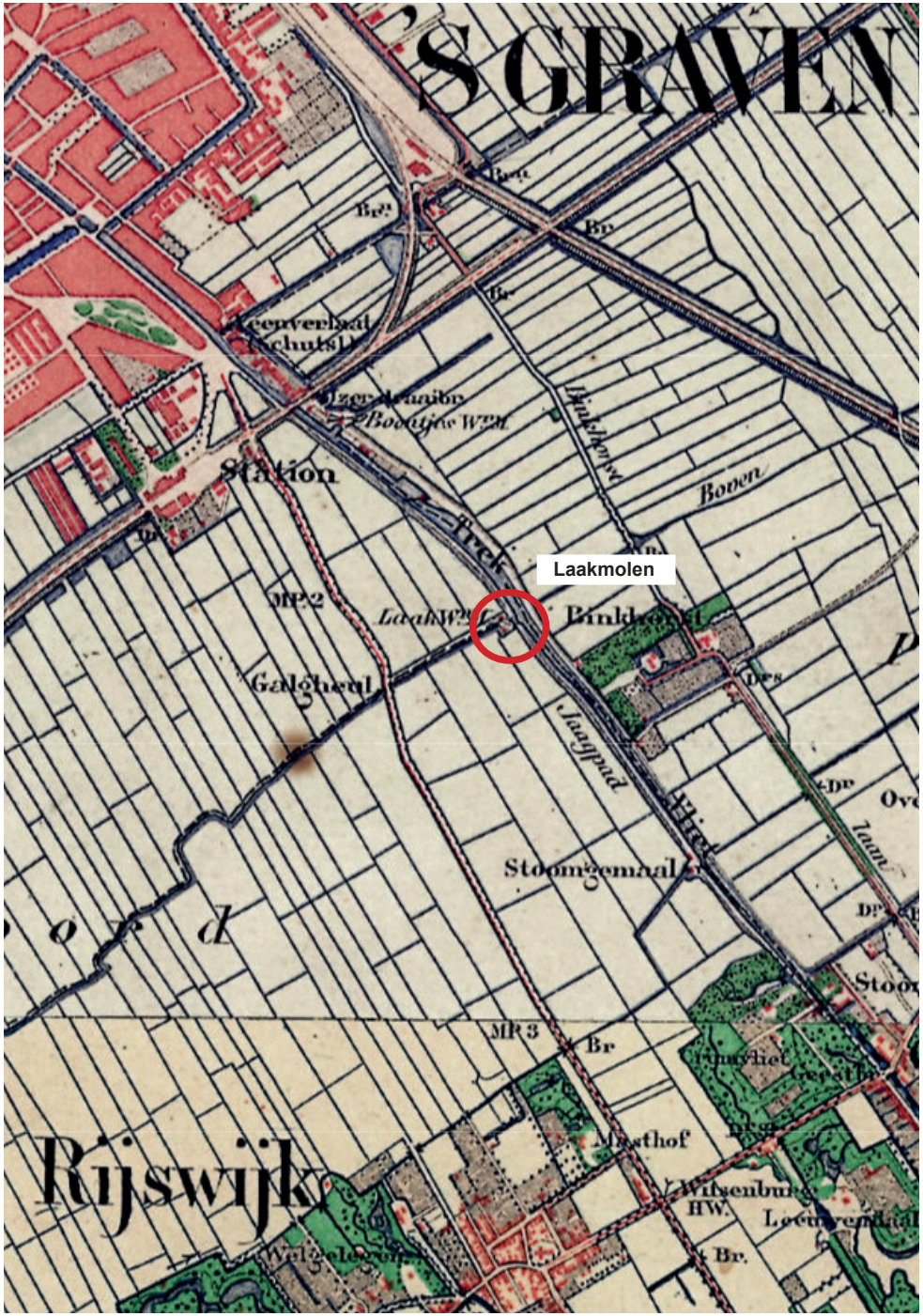

Detail van de topografische kaart uit 1880 (Bron: Topotijdreis)

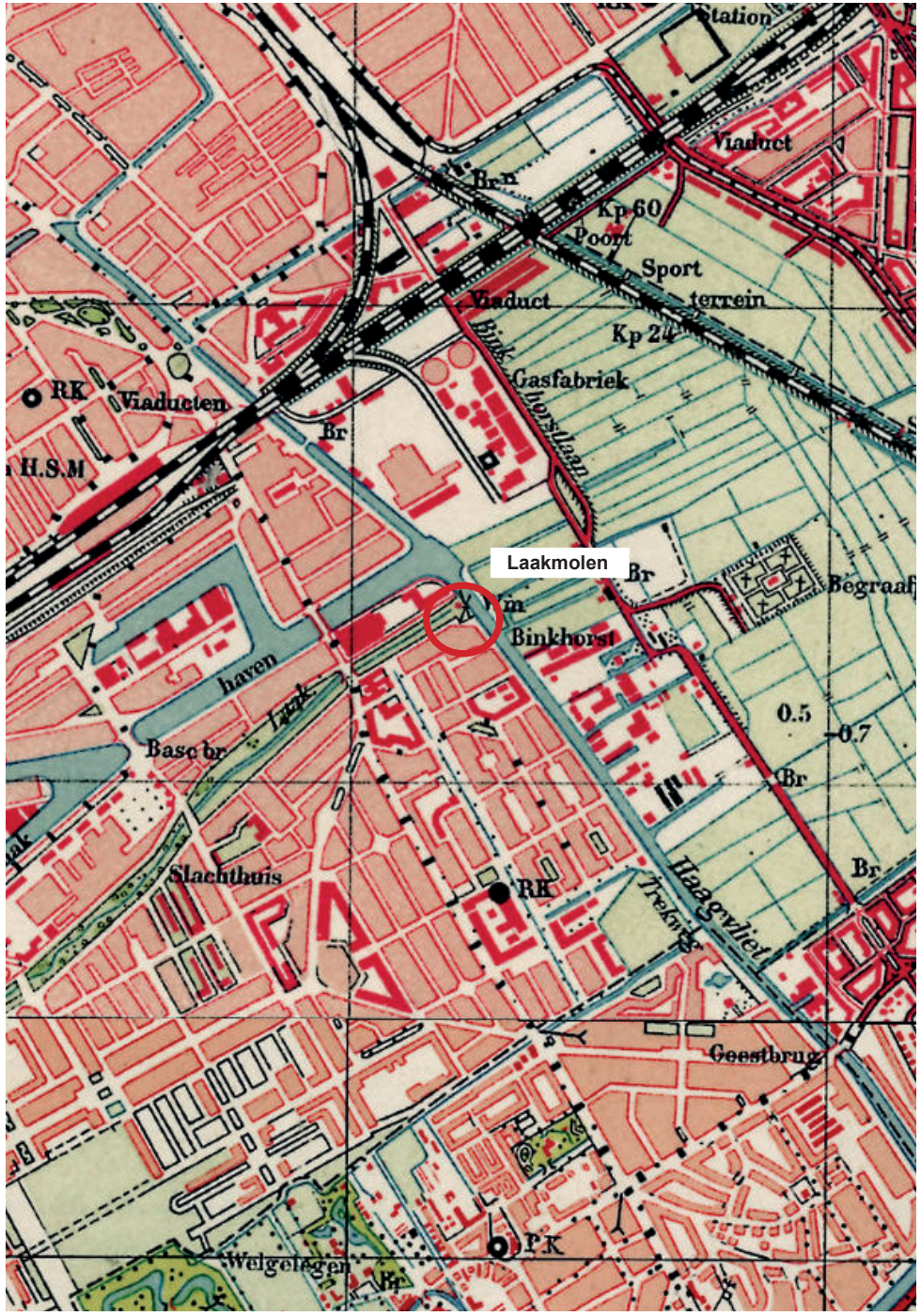

Detail van de topografische kaart uit 1950 (Bron: Topotijdreis)

Historische ontwikkeling molencontext

20ste en 21ste eeuw

Met de aanleg van de Laakhaven, infrastructuur en de uitbreiding van de woongebieden komt de Laakmolen geïsoleerd te liggen in een sterk verstedelijkt landschap.

Door de opname van de Laak als parksingel in het stedelijk ontwerp is de Laakmolen nog ruimtelijk en visueel verankerd met de omgeving. Door de ruimtelijke fragmentatie langs de Trekvliet is de ruimtelijke en visuele verbinding richting de Haagse binnenstad niet meer beleefbaar. De groenstructuur met het jaagpad als wandelpad langs de Trekvliet benadrukt de relatie tussen de Laakmolen en de Trekvliet enigszins.

Historisch sterke relatie tussen de Laakmolen en de Laak.
De Laakmolen rond ca. 1930. (Bron Haags Gemeente Archief)

Laakmolen 2017, Foto Harry van Reeken.

Luchtfoto uit 1991 van de Dienst Stedelijke & Ecomische Ontwikkeling.
(Bron: Haagse Beeldbank)

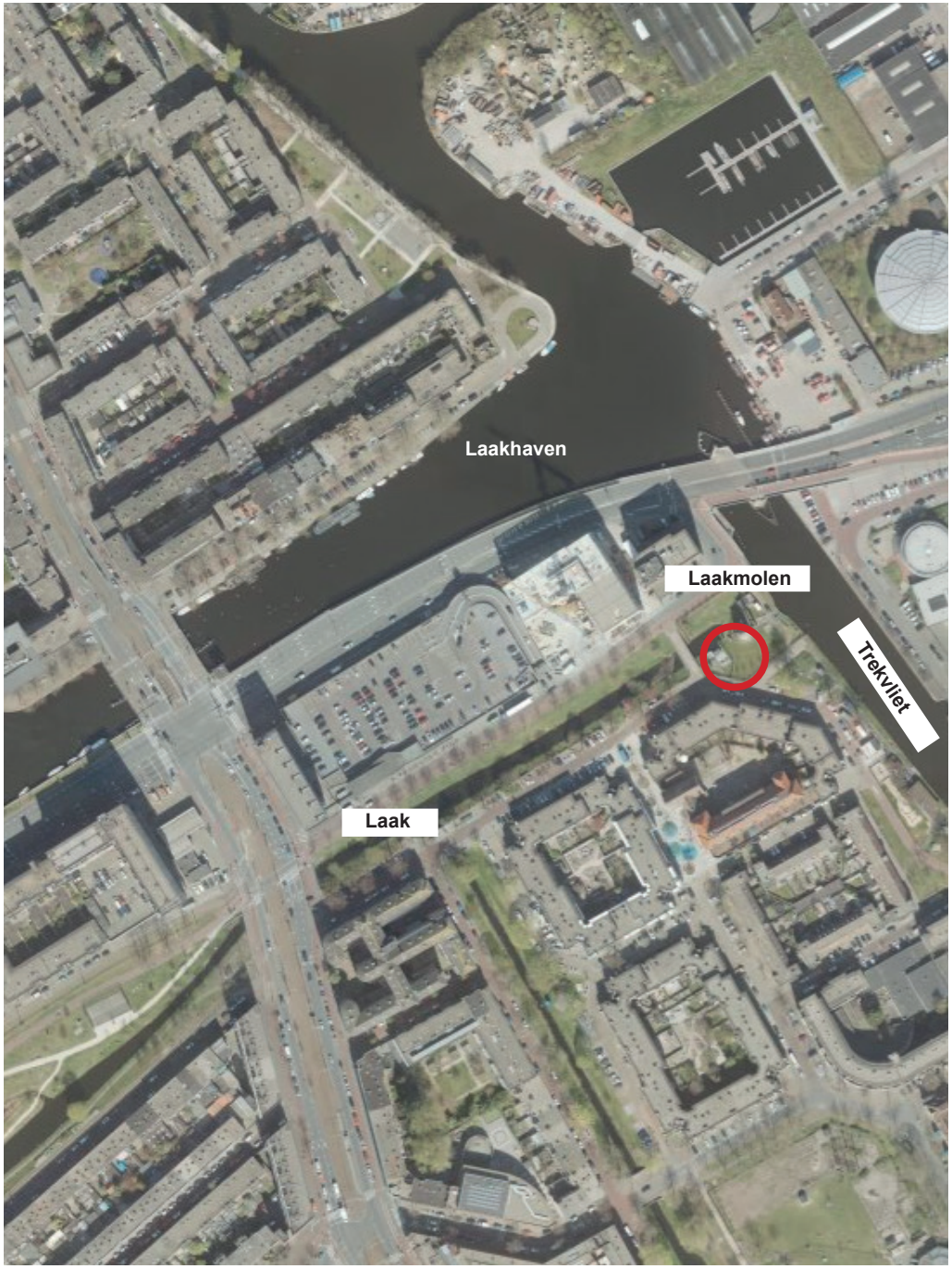

Detail van luchtfoto uit 2020 (Bron: Cyclomedia)

Moleninvloedsfeer

Landschappelijke onderlegger & historische structuren

De Laakmolen was gelegen op een strategisch kruispunt in het landschap. De molen is solitair gelegen. Er is geen ruimtelijke, functionele of visuele samenhang (meer) tussen de molenbiotoop van De Nieuwe Veenmolen en die van de Laakmolen.

- De Trekvliet is een historische lange lijn in het landschap voor vervoer over water en een boezem waarop de veenpolders ontwaterden. Naar het noorden leidde de Haagse Trekvliet naar de Haagse binnenstad. Langs de Trekvliet liep de Trekweg met een jaagpad. Deze is in de loop der tijd aangetast en minder goed leesbaar. Ten zuidoosten van de Laakmolen is deze zone middels een groenstructuur nog beleefbaar.
- Vanuit de Laak werd het polderwater via de Laakmolen uitgeslagen op de Trekvliet. De Laak is als groene parksingel opgenomen in het stadsontwerp van het omringende woongebied. Deze singelstructuur verankert de molen visueel en ruimtelijk met de omgeving.
- De Laakhaven is in 1900 aangelegd. Door de hoge bebouwing en infrastructuur op de hoek van de Trekvliet en de Laakhaven is de ruimtelijke en visuele relatie tussen de Laakmolen en Laakhaven beperkt.

molen (-restant) aanwezig
molen verdwenen
landmark
bijgebouwen aanwezig
bijgebouwen verdwenen
beeldbepalende beplanting
lijnvormige bebouwing aanwezig
lijnvormige bebouwing verdwenen
molenbiotoop
basisstructuur water aanwezig
basisstructuur water verdwenen
water-lijnen aanwezig
water-lijnen verdwenen
wegen aanwezig
wegen verdwenen
paden aanwezig
paden verdwenen
watervlakken aanwezig
watervlakken verdwenen
molenerf en -land aanwezig
molenerf en -land verdwenen
moestuin en -land aanwezig
moestuin en -land verdwenen
brug/heul/sluis aanwezig
brug/heul/sluis verdwenen
molenzone
moleninvloedsfeer

Molenbiotoop en historische structuren.

Moleninvloedsfeer

De Laak en de Trekvliet zijn de belangrijkste landschappelijke structuren die de molen verankeren in het verstedelijkte landschap.

Vogelvlucht Laakmolen 2020 (Bron: Cyclomedia)

- molen (-restant) aanwezig
- molen verdwenen
- landmark
- bijgebouwen aanwezig
- bijgebouwen verdwenen
- beeldbepalende beplanting
- lijnvormige bebouwing aanwezig
- lijnvormige bebouwing verdwenen
- molenbiotoop
- basisstructuur water aanwezig
- basisstructuur water verdwenen
- water-lijnen aanwezig
- water-lijnen verdwenen
- wegen aanwezig
- wegen verdwenen
- paden aanwezig
- paden verdwenen
- watervlakken aanwezig
- watervlakken verdwenen
- molenerf en -land aanwezig
- molenerf en -land verdwenen
- moestuin en -land aanwezig
- moestuin en -land verdwenen
- brug/heul/sluis aanwezig
- brug/heul/sluis verdwenen
- molenzone
- moleninvloedsfeer

Moleninvloedsfeer

Molenensemble

De molen is onlosmakelijk verbonden met de Trekvliet en Laak.
Ondersteund door groenstructuren vormen ze een ensemble.

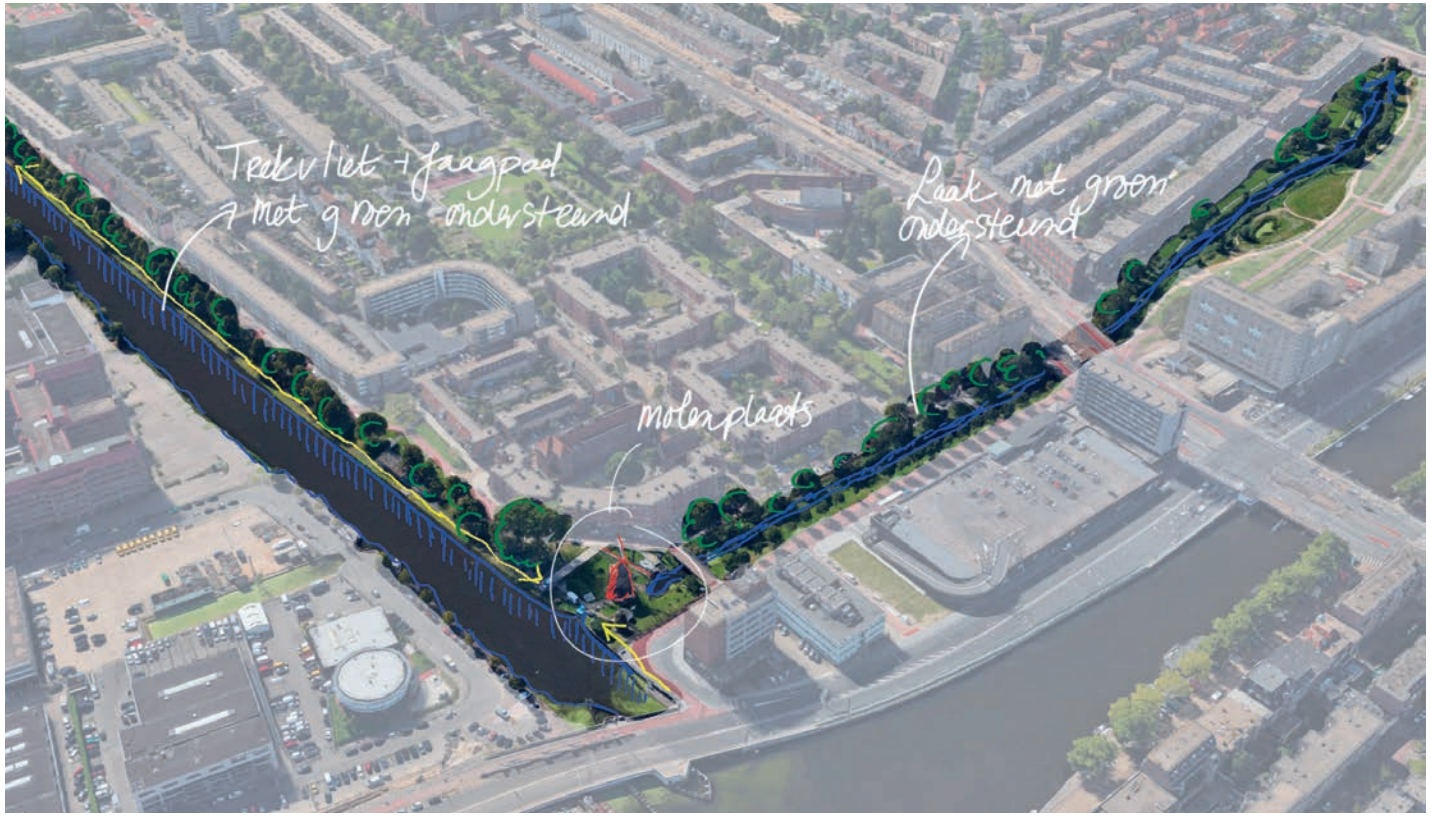

Molenensemble

- molen (-restant) aanwezig
- molen verdwenen
- landmark
- bijgebouwen aanwezig
- bijgebouwen verdwenen
- beeldbepalende beplanting
- lijnvormige bebouwing aanwezig
- lijnvormige bebouwing verdwenen
- molenbiotoop
- basisstructuur water aanwezig
- basisstructuur water verdwenen
- water-lijnen aanwezig
- water-lijnen verdwenen
- wegen aanwezig
- wegen verdwenen
- paden aanwezig
- paden verdwenen
- watervlakken aanwezig
- watervlakken verdwenen
- molenerf en -land aanwezig
- molenerf en -land verdwenen
- moestuin en -land aanwezig
- moestuin en -land verdwenen
- brug/heul/sluis aanwezig
- brug/heul/sluis verdwenen
- molenzone
- moleninvloedsfeer

Molenplaats

Trekweg, Trekvliet met de Laakmolen (voorheen Galgemolen) ca. 1900. Maker onbekend.
(Bron: Haags Gemeentearchief)

Laakmolen ca. 1930. Maker onbekend.
(Bron: Haags Gemeentearchief)

Molen aan den trekweg.
bij
s-GRAVENHAGE.

Molenplaats

Bijgebouwen
Uit de analyse van historische kaarten en beeldmateriaal bevonden zich op de molenplaats diverse bijgebouwen als een boenhoek, een woninge of zomerhuisje (of bakhuisje?) en een hooiberg. Deze zijn verdwenen.

Water
De Laak is nog aanwezig alsook de verbinding met de achterwaterloop. De achterwaterloop en voorwaterloop zijn beide nog aanwezig en zijn deels afgedekt. In de achterwaterloop is een stuw geplaats. Over de Laak zijn in het openbaar gebied bruggetjes aangelegd. De molenplaats werd omgeven door kavelsloten. Deze zijn op de kaart uit 1948 nog aanwezig. De kavelsloten zijn gedempt.

Groen
Aan weerszijden van Molenplaats bevonden zich de tuinen en het erf. Op de foto's zijn kleine bomen te zien. Waarschijnlijk geriefhout. Na de demping van de kavelsloten is het erf verder uitgebreid. Het omheinde gedeelte is de huidige molenplaats.

Het voormalige jaagpad is nu een wandelpad langs de Trekvliet. Deze route loopt door over het erf maar is niet altijd toegankelijk.

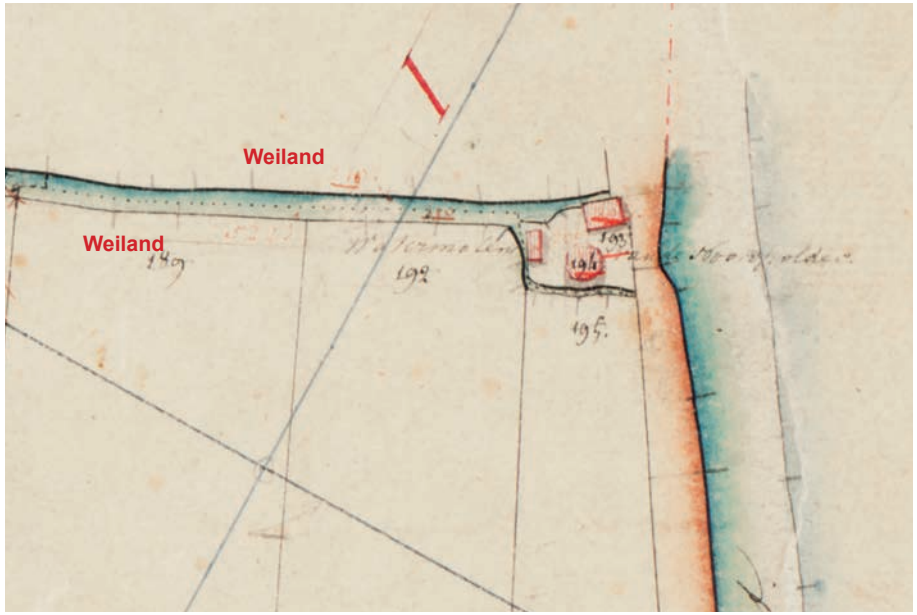

Minuutplans (1811-1832) RCE

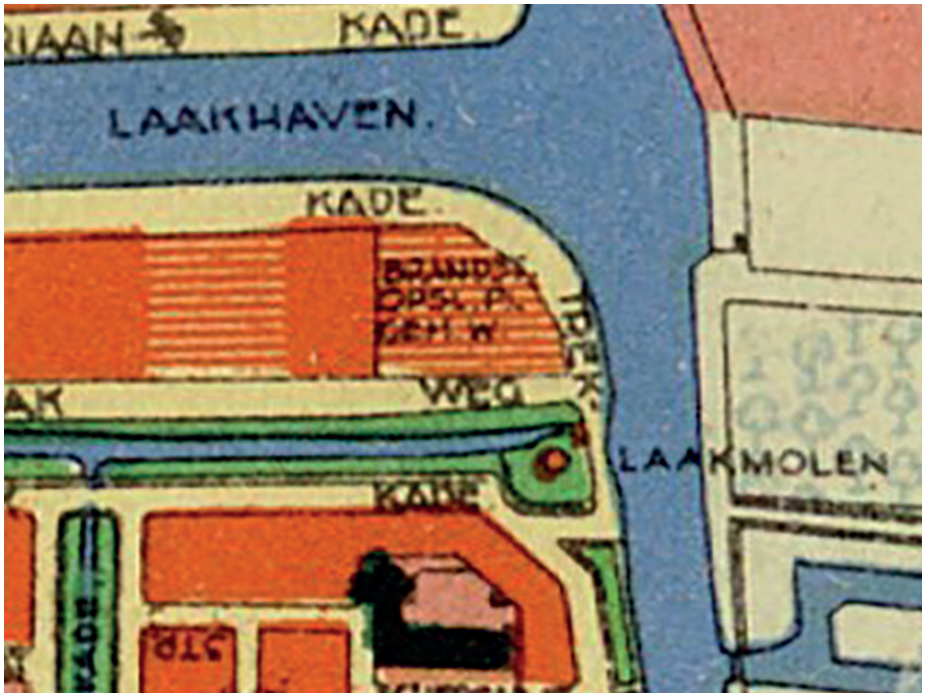

Detail van stad Den Haag in 1948 van de dienst Stedenbouw (Bron: Haagse Beeldbank)

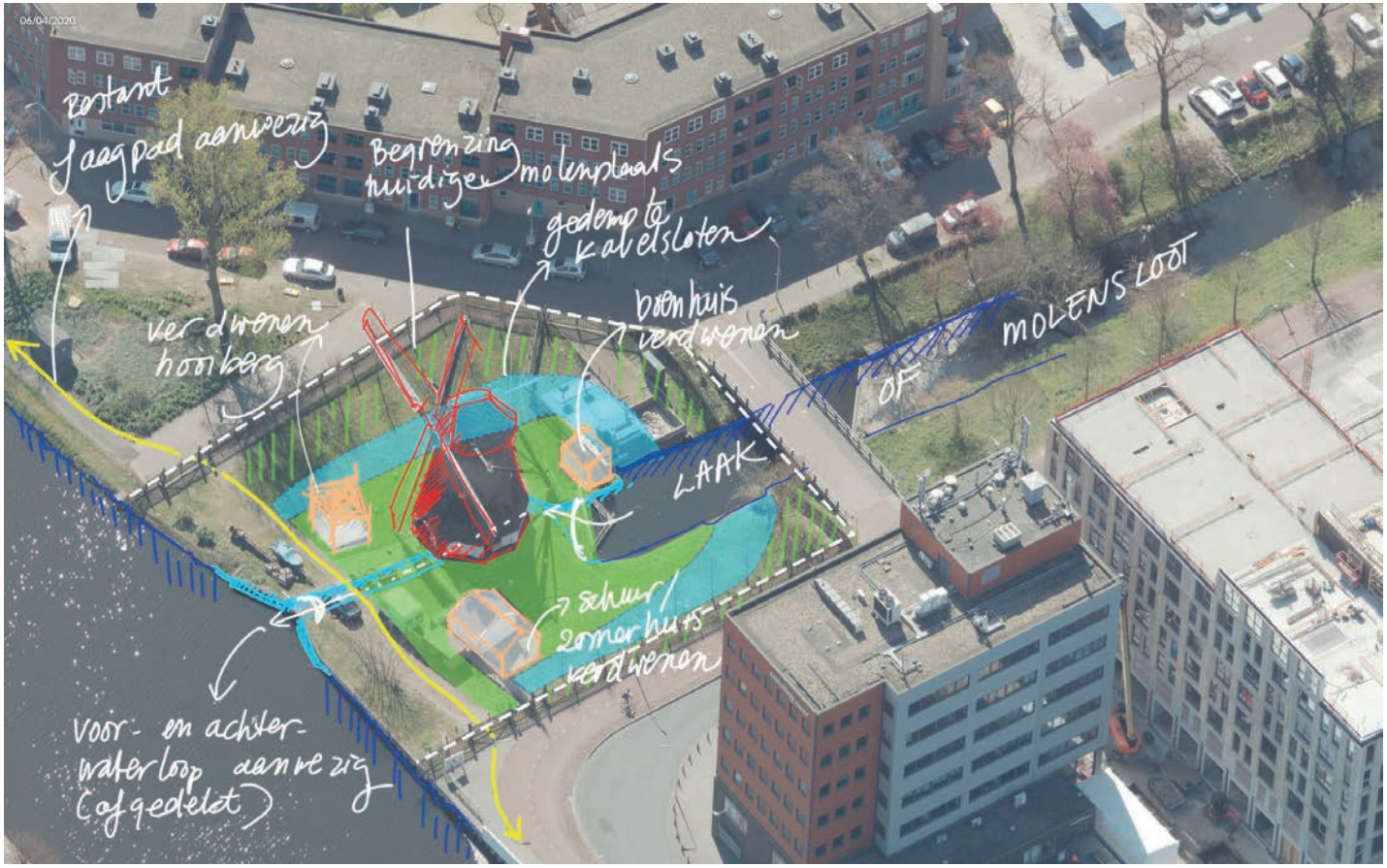

Molenplaats elementen en structuren

- molen (-restant) aanwezig
- molen verdwenen
- landmark
- bijgebouwen aanwezig
- bijgebouwen verdwenen
- beeldbepalende beplanting
- lijnvormige bebouwing aanwezig
- lijnvormige bebouwing verdwenen
- molenbiotoop
- basisstructuur water aanwezig
- basisstructuur water verdwenen
- water-lijnen aanwezig
- water-lijnen verdwenen
- wegen aanwezig
- wegen verdwenen
- paden aanwezig
- paden verdwenen
- watervlakken aanwezig
- watervlakken verdwenen
- molenerf en -land aanwezig
- molenerf en -land verdwenen
- moestuin en -land aanwezig
- moestuin en -land verdwenen
- brug/heul/sluis aanwezig
- brug/heul/sluis verdwenen
- molenzone
- moleninvloedsfeer

3 Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen

Het beste zicht op de Laakmolen is vanaf de Laakkade ter hoogte van nrs. 1-23. Ook vanaf de fietsbrug tussen de Laakkade en de Laakweg is er goed zicht op de molen. Het zicht vanaf de Laakweg en het overige deel van de Laakkade wordt grotendeels belemmerd door bomen. Voor fietsers op de Trekvlietbrug is er eveneens goed zicht op de molen. Voor autoverkeer wordt het zicht geblokkeerd door een scheidingswand tussen de rijbaan en het fietspad. Verder is er een zichtveld op de molen vanaf de Uranusstraat aan de overzijde van de Trekvliet, maar dit is niet geheel onbelemmerd vanwege de bomen die op de kade staan.

Molen

Zichtveld

Lengteas zichtveld

Zichtlijn

4 Windvang

De invloed van de nabije bebouwing en beplanting rond de molen op de toe- en afvoer van wind.

Deze molen staat als fremdkörper in een volledig getransformeerde omgeving. Van de oorspronkelijke open polder is niets meer overgebleven en de omringende veel te hoge bebouwing werkt verkleinend op deze qua afmetingen vrij grote molen. Vanuit stedenbouwkundig perspectief is totaal geen rekening gehouden met de aanwezigheid van de molen. Erg schrijnend zijn de twee kantoorcomplexen ten westen en noordwesten van de molen op 35 tot 70 meter afstand. Deze zijn hoger dan de molen zelf. In noordelijke, noordoostelijke en oostelijke richting profiteert de molen enigszins van de aanwezigheid van Trekvliet. Maar aan de andere kant van het water staan diverse te hoge gebouwen. De zuidoostelijke richting is in potentie de meest gunstige richting, ware het niet dat hier een enorme populier de wind over de Trekvliet tegenhoudt. De bebouwing pal ten zuidzuidoosten, zuiden en zuidzuidwesten van de molen schermt zeker de helft van het wiekkruis volledig af op 30 tot 50 meter afstand. Ten zuidwesten van de molen bevindt zich een groene corridor met hier de aanvoer van het polderwater, maar langs de Laakkade staan hoge bomen die de gunstige werking ervan grotendeels teniet doen. Al met al is de historische context rondom deze molen volledig verloren gegaan en is de landschappelijke waarde van het rijksmonument nagenoeg nihil. De aanplant van nieuwe bomen op het erf van de molen belooft voor de toekomst bovendien weinig goeds. Karakteristiek en bijpassend is het schuurtje op het molenerf direct ten noorden van de molen.

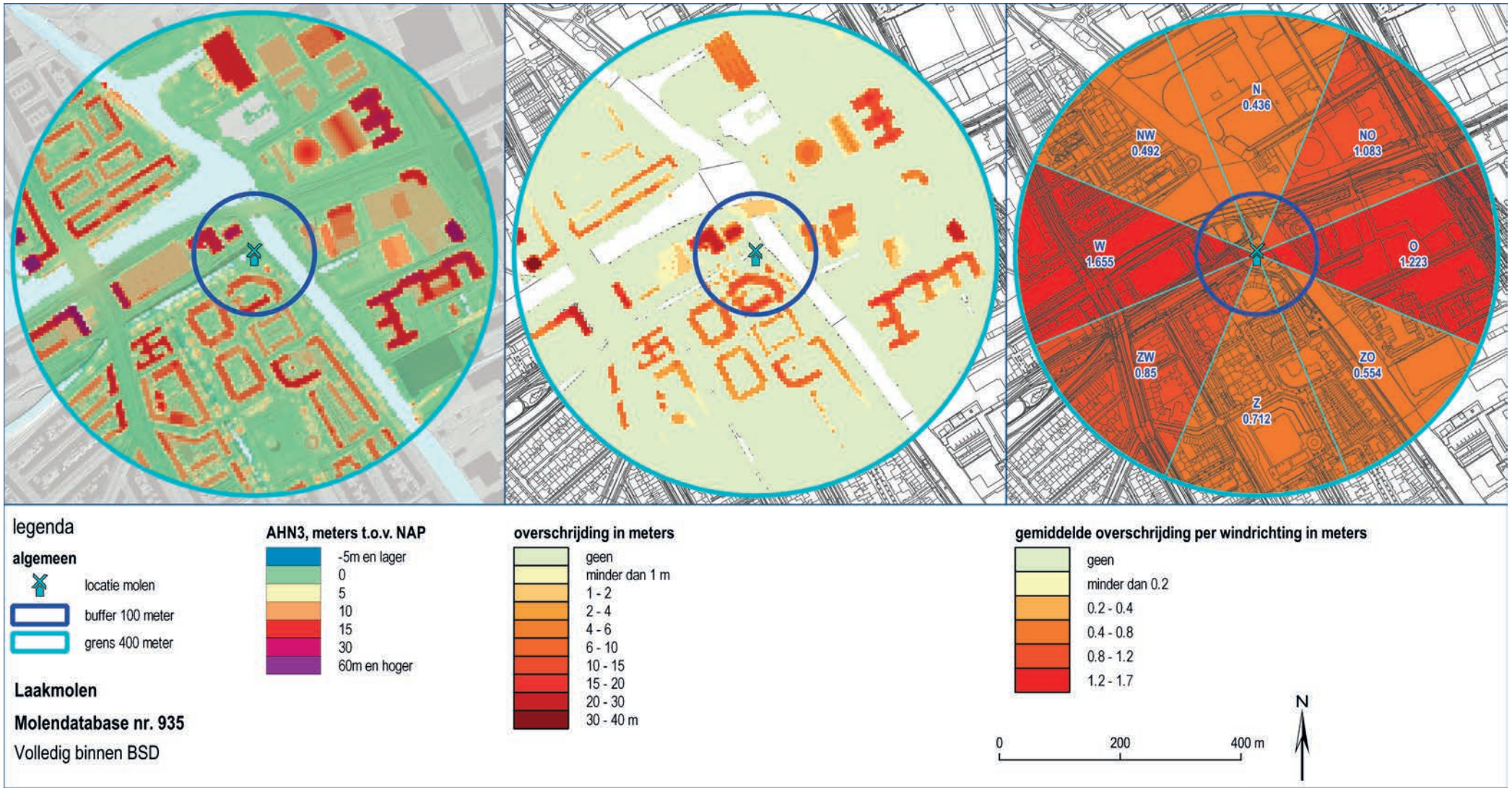
N
0.436
NW
0.492
NO
1.083
W
1.655
O
1.223
ZW
0.85
ZO
0.554
Z
0.712
legenda
algemeen
locatie molen
buffer 100 meter
grens 400 meter
Laakmolen
Molendatabase nr. 935
Volledig binnen BSD
AHN3, meters t.o.v. NAP
-5m en lager
0
5
10
15
30
60m en hoger
overschrijding in meters
geen
minder dan 1 m
1 - 2
2 - 4
4 - 6
6 - 10
10 - 15
15 - 20
20 - 30
30 - 40 m
gemiddelde overschrijding per windrichting in meters
geen
minder dan 0.2
0.2 - 0.4
0.4 - 0.8
0.8 - 1.2
1.2 - 1.7
0
200
400 m
N

Foto's vanaf maaiveld in 8 windrichtingen (Opname juni 2021).

Z

ZW

W

NW

5 Maatschappelijke invulling

De educatieve, recreatieve of sociale betekenis van de molen voor zijn bredere omgeving.

De Laakmolen vervult momenteel een beperkte toeristisch-educatieve functie. Voor de coronatijd werd de molen door enkele honderden belangstellenden per jaar bezocht. Daarnaast fungeert de molen als markant herkenningspunt voor het passerende fiets, auto- en treinverkeer. Op het molenterrein zijn geen extra voorzieningen aanwezig. Wel staat er een gemeentelijk informatiebord even buiten het terrein.

Het gemaal aan de Laakkade ten westen van de molen.

Het informatiebord ten noorden van het molenterrein.

Het gemaalhuisje ten noorden van de molen.

De molen gezien van de Uranusstraat aan de overzijde van de Trekvliet.

Schilderij van een windmolen,
mogelijk de Laakmolen, door Vincent van Gogh,
c. 1882 (privé collectie).

KELC
KOOP

Bijlage A. Interview molenaar/eigenaar

Interview Laakmolen, Den Haag
18 mei 2021

Huurder/beheerder/molenaar: Ed Doesburg

Functies van de molen

Wat is momenteel de hoofdfunctie van de molen?

Woonhuis. Ik beheer/bewaak de molen 365 dagen per jaar, 7 dagen per week en 24 uur per dag met behulp van het hek dat eromheen staat en twee honden, daarbij dient dit hek wanneer er gedraaid wordt om langsfietsende en wandelende toeschouwers op afstand te houden van het draaiende object. Ik woon er al 32 jaar en heb vele dingen meegemaakt. Neem van mij aan: dat hek en die honden heb ik niet voor niets.

Heeft de molen momenteel nog andere (maatschappelijke) functies?

De molen heeft een toeristisch-educatieve functie. Voor de coronatijd werd de molen door enkele honderden belangstellenden per jaar bezocht, wellicht kunnen er in het seizoen 2022 voorzichtig weer fysieke bezoeken plaatsvinden. Daarnaast ligt er een fiets- en wandelroute langs de molen dus ik denk dat er op jaarbasis wel tienduizend mensen zijn die stoppen en rondom de molen gaan staan kijken, fotograferen, filmen, of wat dan ook waarbij de Laakmolen als middelpunt wordt vastgelegd.

Wat zou(den) de belangrijkste functie(s) van de molen kunnen of moeten zijn?

Een volwaardig instrument in een natuurlijke habitat (een onbebouwde polder), met daarbij een toeristische educatieve functie.

Kansen en bedreigingen

Zijn er nu of in de (nabije) toekomst belemmeringen of bedreigingen voor een goed functioneren van de molen?

Alleen maar. Sinds de jaren 1960 is er zoveel bebouwing bij gekomen, met de komende jaren veel hoogbouw vanaf 60 meter en hoger binnen een straal van 60 meter rond de molen! Mijn voorkeur zou zijn dat deze molen herplaatst wordt zodat hij weer kan draaien. Er is wel ooit sprake van herplaatsing geweest, na de laatste brand in 1984. Maar dat plan is nooit verder uitgewerkt omdat een deel van de wijkbewoners vond dat de molen op deze plek moest blijven.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van de molenbiotoop op het gebied van de windvang?

De windvang is hier al vanaf de jaren 1960-1970 steeds moeilijker geworden. Ik draai nog af en toe wel, maar sinds het laatste flatgebouw ten zuidwesten van de molen een jaar geleden is opgeleverd heb ik zoveel last van wervelingen dat het gewoon gevaarlijk wordt. Dan liggen de dakpannen op het gemaalhuisje naast de molen al te klapperen bij windkracht 6.
De kap met wieken weegt 21 ton. Wat denk je dat er gebeurt als er door de wervelingen een wiek afbreekt? Dan krijg je een grote ravage.

Het gaat er waarschijnlijk echt van komen dat deze molen definitief stilstaat. En een molen die stilstaat gaat dood. Er is niets anders voor te verzinnen, tenzij je de wieken eraf haalt en een stomp wil overhouden. Bij de vergunningverlening voor het laatste flatgebouw hiernaast is gewoon volledig genegeerd dat hier een Rijksmonument staat. Het enige wat zou werken als je zou willen draaien met de molen op deze plek is in een omtrek van tenminste 1000 meter rond de molen alle bebouwing slopen.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van het zicht op de molen?

Alles afbreken in een cirkel van tenminste 1000 meter of het verplaatsen van de molen.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van de ruimtelijke inrichting van de directe omgeving van de molen?

Alles afbreken in een cirkel van tenminste 1000 meter of het verplaatsen van de molen.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van het functioneren van de molen als werktuig?

Een molen is om te draaien, hij heeft wieken, het is een instrument dat ervoor gezorgd heeft dat wij nu met droge voeten staan. De molenbiotoop is van oorsprong een vrij onbebouwd gebied rond de molen waardoor de molen kan functioneren. Voor molens als deze slaat de molenbiotoop helemaal nergens meer op. Die kun je gewoon afschaffen. Een aantal jaar geleden kwam er hier ook iemand voor de molenbiotoop. Die begon toen over de bomen langs het hek. Alsof dat wat uitmaakt met die torenhoge flatgebouwen erachter!

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van het maatschappelijke functie van de molen?

Binnen de mogelijkheden, mede in verband met veiligheid en privacy, worden alle kansen benut.

Beheer en gebruik

Welke partijen of personen zijn er betrokken bij het beheer en gebruik van de molen?

Ik als huurder en de gemeente Den Haag als eigenaar. Verder is er nog het waterschap (Hoogheemraadschap Delfland), dat een aantal jaar geleden op het molenerf een nieuw gemaal heeft geplaatst. Voorheen stond het gemaal in het huisje naast de molen.

Zijn er bepaalde voorzieningen in, op of rond de molen aanwezig (bv toilet, bankje/picknickplaats, informatiebord)?

Naast de molen staat een informatiebord met het telefoonnummer van de bewoner. Belangstellenden kunnen bellen als zij meer willen weten over de molen of die willen bezichtigen. Binnen de mogelijkheden zijn mijn inziens alle kansen benut.

Zijn er wensen voor het realiseren van bepaalde extra voorzieningen?

Nee

Betekenis en immateriële waarde

Hoe wordt de molen gewaardeerd en beleefd in de buurt?

De reden dat deze molen is blijven bestaan, is omdat een klein deel van de wijk vond dat deze molen bij de wijk hoorde en na de laatste brand in 1984 niet moest worden verplaatst. Dat is onzin, de molen hoort niet bij de wijk, de wijk hoort bij de molen. Er zijn verschillende straatnamen in de wijk die genoemd zijn naar onderdelen van deze molen.

Welke historische betekenis heeft de molen?

De molen dateert uit 1699 en bemaalde tot 1938 de Noordpolder. Daarna heeft de molen nog gefunctioneerd in de waterverversing van het Laakkwartier. Het is altijd een markant punt in de omgeving geweest, dat zelfs door Vincent van Gogh is vereeuwigd in een aquarel.

Bijlage B. Redengevende beschrijving monument

Monumentnummer: 18073
Trekweg 102, 2516 SB te 's-Gravenhage
Laak- of Galgemolen - 17e eeuwse poldermolen.

Bijlage C. Geraadpleegde literatuur en websites

- PARK, 2020, Molens in Beeld, Advies beleid molenbiotopen, Provincie Zuid-Holland
- Bosch & Slabbers, 2020, Molens tekenen het landschap van Zuid-Holland, Provincie Zuid-Holland
- Debby Gerritsen, Onno Helleman en Ellen Steendam, 2019, Het Molenerf van de Zuid-Hollandse Poldermolen, Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Lameris-Huis Adviseurs en De Hollandse Molen, 2010, Molenbiotoopinventarisatie Zuid-Holland 2010, Provincie Zuid-Holland
- Beek & Kooiman Cultuurhistorie, 2010, Actualisatie buitenplaatsen CHS; de buitenplaatsbiotoop in Zuid-Holland.
- Verschuure, G., 2015, De buitenplaatsbiotoop of landgoedbiotoop, Nieuwe allianties in de bescherming van buitenplaatsen en landgoederen, Vitruvius nr. 33 oktober 2015
- I.Bobbink, 2016, De Landschapsarchitectuur van het Polder-boezemsysteem, Delft University Press
- www.molens.nl (De Hollandse Molen)

Bijlage D. Molenbiotooprapport 2009

Biotooprapport: 81

Algemene informatie

Naam: Laakmolen
Plaats: Den Haag

Adres:
Trekweg 102
2516 SB Den Haag

Parameters voor de berekening

Maaiveldhoogte: 0 meter t.o.v. NAP
Evt. stellinghoogte: 0 meter
Lengte van het gevlucht: 25,7 meter

Aantal hoogtemetingen binnen 400 meter: 135316
Aantal hoogtemetingen die de biotoopnorm overschrijden: 31708

Resultaten - kaarten

Hoogtemetingen die de biotoopnorm overschrijden

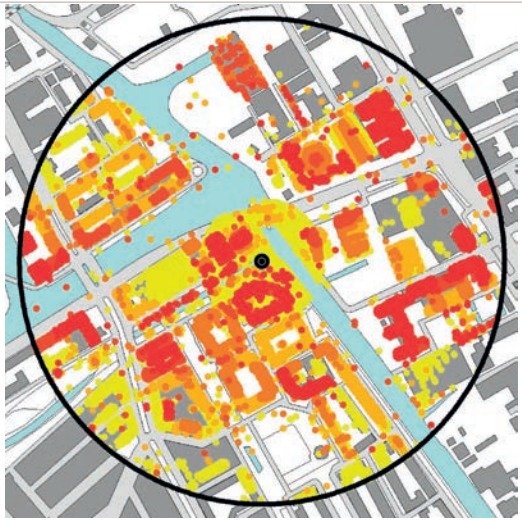

Gestandaardiseerde sectorscores

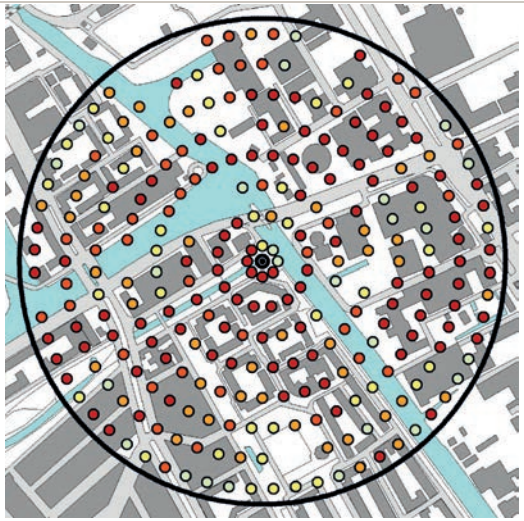

N 0 100 200 300 400 m

Topografische Ondergrond © Topografische Dienst Kadaster

categorie	1	2	3	4	5
kleur					

sectorscore	1	2	3	4	5	rest
kleur						
percentage	9%	13%	17%	16%	38%	7%

Resultaten - hoofdwindrichtingen	
Noord: 103 Noordwest: 104 West: 125 Zuidwest: 148	Noordoost: 132 Oost: 133 Zuidoost: 120 Zuid: 109
Resultaten - totaal	
Totaalscore: 974 = Slecht	
Beschrijving veldwerk	
De molen is volledig ingebouwd. In de sector west - noord staan bouwblokken met een hoogte van 15 en 24 meter. In oostelijke richting, aan de overkant van de haven op 50 meter afstand, staat een bouwwerk van 25 meter hoog. Ook bevindt zich hier een rij lindebomen. Voots staan in de sector zuidoost - zuid - zuidwest bouwblokken met een hoogte van 9 en 12 meter. Voor deze bouwblokken staan bomen met een hoogte van 15 tot 18 meter.	

Foto's

N

NO

O

ZO

Z

ZW

W

NW

Fotograaf: Dhr. J. Spruit

Molenbiotoop
Rapport